
Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 39 (2019)

Δημόσιες πολιτικές για την οικογένεια

Vaia Doudaki & Nico Carpentier (επιμ.), *Cyprus and its conflicts: representations, materialities, and cultures*, Berghahn Books, Νέα Υόρκη & Οξφόρδη 2018.

Ζηνοβία (Τζένη) Λιαλιούτη

doi: [10.12681/sas.21132](https://doi.org/10.12681/sas.21132)

Copyright © 2020, Ζηνοβία (Τζένη) Λιαλιούτη

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Λιαλιούτη Ζ. (Τζένη). (2019). Vaia Doudaki & Nico Carpentier (επιμ.), *Cyprus and its conflicts: representations, materialities, and cultures*, Berghahn Books, Νέα Υόρκη & Οξφόρδη 2018. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 39, 164–166. <https://doi.org/10.12681/sas.21132>

Vaia Doudaki & Nico Carpentier (επιμ.), *Cyprus and its conflicts: representations, materialities, and cultures*, Berghahn Books, New York-Oxford, 2018, 324 σελ.

ΓΙΑ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΖΗΤΗΜΑ —το κυπριακό ‘πρόβλημα’, όπως συχνά αναφέρεται— υπάρχει πλούσια βιβλιογραφία με αξιόλογες συμβολές τόσο στα ελληνικά όσο και στα αγγλικά, η οποία εστιάζει κατά κύριο λόγο στη μεταπολεμική περίοδο και στην εξέλιξη των σχέσεων μεταξύ των δύο κοινοτήτων του νησιού, με δραματικό ορόσημο την τουρκική εισβολή του 1974 και τις προεκτάσεις της. Τι θα μπορούσε, λοιπόν, να συνεισφέρει σε αυτή την εκτενή βιβλιογραφία ο πρόσφατος συλλογικός τόμος *Cyprus and its conflicts: representations, materialities, and cultures* σε επιμέλεια των Βαΐας Δουδάκη και Nico Carpentier; Η απάντηση βρίσκεται στις μεθοδολογικές επιλογές καθώς και στην εννοιολόγηση που δομούν τις εργασίες που φιλοξενούνται στον συγκεκριμένο τόμο. Εισαγωγικά σημειώνουμε ότι η διεπιστημονικότητα, η πολυπρισματική προσέγγιση της κυπριακής κοινωνίας και της ιστορικής της διαδρομής αποτελούν βασικά χαρακτηριστικά και αρετές του έργου.

Θεωρητικός και μεθοδολογικός άξονας του τόμου είναι η έννοια της ‘σύγκρουσης’ ή, ακριβέστερα, των ‘συγκρούσεων’. Οι επιμελητές, όπως σημειώνουν οι ίδιοι στην εισαγωγή τους, προέκριναν έναν εκτατικό ορισμό της έννοιας, προκειμένου η σύγκρουση να μη γίνεται αντιληπτή μόνο ως συνάρτηση βίαιων εκδηλώσεων, αλλά να συμπεριλαμβάνει ανταγωνισμούς, διχασμούς και διαιρέσεις που ταλανίζουν το κοινωνικό σώμα. Σε ό,τι αφορά την επιστημονική προσέγγισή της, οι συγγραφείς τονίζουν πως η σύγκρουση πρέπει να μελετάται όχι αφηρημένα, αλλά με αναφορά σε ένα συγκεκριμένο ιστορικό, πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο. Με αυτή την αφετηρία προσεγγίζουν την κυπριακή κοινωνία ως μια μελέτη περίπτωσης μέσα από την οποία αναδεικνύονται οι επιμέρους πτυχές μιας πολυεπίπεδης σύγκρουσης: πολιτικές, στρατιωτικές, οικονομικές. Συγκεκριμένα, στον τόμο εξετάζονται δύο μεγάλες συγκρούσεις, η διχοτόμηση του νησιού —οι προϋποθέσεις και οι επιπτώσεις της— και η οικονομική κρίση που εκδηλώθηκε το 2013.

Αλληλένδετες με την πρόσληψη της σύγκρουσης ως μεθοδολογικού εργαλείου είναι οι επεξεργασίες που αφορούν την έννοια της κρίσης. Με έναυσμα την

πρόσφατη οικονομική κρίση, η τελευταία βρέθηκε στο επίκεντρο πλήθους ερευνητικών εργασιών στο πεδίο των κοινωνικών επισημάτων, χωρίς όμως πάντα αυτό να συνοδεύεται από θεωρητικές και μεθοδολογικές επεξεργασίες της έννοιας. Στον παρόντα τόμο, η κρίση μελετάται ως μία διάσταση της σύγκρουσης, ως αποτέλεσμα αλλά και ως γενεσιουργός αιτία της τελευταίας.

Ιδιαίτερης σημασίας για τα ερωτήματα που θέτει ο τόμος αποτελεί ο ρόλος των κυπριακών και διεθνών ΜΜΕ, τόσο των παραδοσιακών όσο και των ψηφιακών, όχι μόνο στη διαμεσολάβηση των συγκρούσεων, αλλά στην κατασκευή και αναπαραγωγή τους. Σε ό,τι αφορά την οικονομική κρίση, οι ερευνητικές συμβολές αναδεικνύουν τα ερμηνευτικά σχήματα, τα οποία καθιέρωσαν τα ΜΜΕ σε συνάφεια με τη στρατηγική ηγεμονίας που επιδίωξαν οι πολιτικές και οικονομικές ελίτ της χώρας. Αναφορικά με τις σχέσεις μεταξύ της ελληνοκυπριακής και τουρκοκυπριακής κοινότητας του νησιού, ο ερευνητικός άξονας που εστιάζει στα ΜΜΕ διαπλέκεται με την προβληματική για τα χαρακτηριστικά των εθνικών και συλλογικών ταυτοτήτων, όπως έχουν διαμορφωθεί στην κυπριακή κοινωνία, και εξετάζεται ο βαθμός στον οποίο τα συγκεκριμένα χα-

ρακτηριστικά αποτελούν με τη σειρά τους παράγοντες που επηρεάζουν τη μορφή και την ένταση των συγκρούσεων.

Δεύτερη σημαντική μεθοδολογική επιλογή αποτελεί η εστίαση τόσο στα υλικά όσο και στα συμβολικά αποτελέσματα που παράγει η σύγκρουση, καθώς και στις αντίστοιχες προϋποθέσεις της. Στα επιμέρους κεφάλαια, λοιπόν, οι συγκρούσεις που σημάδεψαν την κυπριακή κοινωνία αναλύονται τόσο πραγματολογικά όσο και ως αναπαραστάσεις και βιωμένη εμπειρία. Έτσι, ο τόμος διαρθρώνεται σε τρεις μεγάλες θεματικές ενότητες που συζητούν τις υλικές διαστάσεις των συγκρούσεων (κεφάλαια 1-4), τις αναπαραστάσεις των συγκρούσεων στο εσωτερικό της κυπριακής κοινωνίας (κεφάλαια 5-8) και τις αναπαραστάσεις τους στο εξωτερικό (κεφάλαια 9-12).

Παρότι τα δύο επίπεδα ανάλυσης, το επίπεδο των συμβόλων και το επίπεδο της υλικότητας, είναι διακριτά, εν τούτοις μεθοδολογική πρόταση του τόμου, σε ό,τι αφορά τη μελέτη συγκρούσεων [conflict studies] είναι η ανάλυση της υλικότητας να συμβαδίζει και να συμπληρώνεται από την πολιτισμική ανάλυση. Υπογραμμίζεται, επίσης, πως και το πολιτισμικό στοιχείο ανατροφοδοτεί με τη σειρά του την υλική υπόσταση των συγκρούσεων.

Το πρώτο κεφάλαιο του τόμου, το οποίο σκιαγραφεί την απόδοση νοήματος, με αναφορά στις έννοιες του ηρωισμού, της θυματοποίησης, της απώλειας και της νίκης, στα δημόσια μνημεία του Κυπριακού αγώνα αποτελεί εύστοχο δείγμα της ερευνητικής διαπλοκής των δύο επιπέδων.

Ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τη σημασία της ιστορίας για την κατανόηση των συγκρούσεων, ο τόμος αναδεικνύει τις σύνθετες διεργασίες που εκτυλίσσονται με επίκεντρο τις πολιτικές της μνήμης αλλά και της λήθης. Από το εμβληματικό 'Δεν ξεχνώ' του 1974 στο 'Γνωρίζω, Δεν Ξεχνώ και Αγώνίζομαι' που έδωσαν τον τόνο στη δημόσια ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας, ο τόμος σκιαγραφεί τη διαμόρφωση της κυρίαρχης αφήγησης στο πλαίσιο της εθνικής ιδεολογίας, αλλά και τις εναλλακτικές, ανταγωνιστικές αφηγήσεις που αναδεικνύονται στο πέρασμα των χρόνων. Ακόμα και όταν η μνήμη φαίνεται να υποχωρεί, το πολιτικό στοιχείο παραμένει παρόν καθώς, όπως επισημαίνει ο Carpentier, 'η διαδικασία της λήθης δεν είναι ουδέτερη, αλλά σημαντικό κομμάτι της πολιτικής διαπάλης για την ιστορία που συνεχίζει να στοιχειώνει την Κύπρο' (σ. 292).

Με βάση τα παραπάνω, στο καταληκτικό κείμενο του τόμου

ορθά επισημαίνεται πως ο κλάδος της μελέτης συγκρούσεων θα μπορούσε να αξιοποιήσει τη θεωρία του πολιτισμικού τραύματος προκειμένου να διερευνήσει τις μακροπρόθεσμες συνέπειες που έχει η εμπειρία της βίας στο συλλογικό επίπεδο. Αξίζει εδώ να σημειωθεί πως έναν τέτοιο γόνιμο διάλογο μεταξύ της κοινωνιολογίας των συγκινήσεων και της ιστορίας έχει εγκαινιάσει σε ό,τι αφορά την ελληνική βιβλιογραφία το συλλογικό έργο *Εμφύλιος. Πολιτισμικό Τραύμα* (επιμέλεια: Ν. Δεμερτζής, Ε. Πασχαλούδη και Γ. Αντωνίου, εκδ. Αλεξάνδρεια 2013). Πέραν, λοιπόν, των επιμέρους ερευνητικών εργασιών που συγκεντρώνονται στην έκδοση *Cyprus and its Conflicts* εισφέροντας νέες θεωρητικές και εμπειρικές επεξεργασίες που εμβαθύνουν την κατανόηση μας για τους τρόπους με τους οποίους διαφορετικές και εξελισσόμενες στον χρόνο συγκρούσεις διαμορφώνουν τη σημερινή φυσιογνωμία της κυπριακής κοινωνίας, αλλά και την εικόνα της στη διεθνή σκηνή, η σημαντικότερη ίσως συμβολή της έγκειται στο ότι διατυπώνει νέα ερωτήματα και προτείνει νέους άξονες και εργαλεία για περαιτέρω ερευνητικές αναζητήσεις στο πεδίο.

Ζηνοβία Λιαλιούτη